

האם אנחנו מוכנים למשיח? גליון מספר 23

שאל נא את הכהנים תורה

א. איזה מראה! כל העולם כולו, כולל הגויים הנשארים ממלחמת גוג ומגוג באים לחגוג חג הסוכות בירושלים (זכריה יד, זט). גוי אחד הביא לי כפפות עבות להגן על הידים שלא יסרטו כשאני בונה הסוכה ושם את הסכך. האם הם מקבלים טומאה? (ע' כלים פט"ז מ"ו ופכ"ד מט"ו)

ב. סל מעץ שמניחים הפוך לשמור את האוכל האם הוא מקבל טומאה? (ע' פט"ז מ"ה)
 ג. השאלתי לחבר שלי שהיה טמא (אב הטומאה) הלולב שלי, והחזיר לי. אח"כ לקחתי את הלולב עם האתרוג, והאתרוג נגע ב'קוישעקל', האם האתרוג נטמא? האם 'קוישעקל' כלי עץ?
 ד. יולדת טאטאה את הרצפה במטאטה של עץ, האם אני צריך לטבול המטאטה?
 ה. מטריה מקבלת טומאה? (ע' כלים פט"ז מ"ז)

הלכתא למשיחא

בואו נלמד הלכות כלי עץ. כדי שכלי עץ (או כלי עור) יקבלו טומאה מן התורה צריך שיהיה להם בית קיבול שנעשה בכוונה לקיבול (לאפוקי קנה חלול). ואשר ע"כ כיסוי סיר או קופסא אפי' אם יש לו בית קיבול, ואפשר להניח משהו בתוכו, אעפ"כ אינו מקבל טומאה כיון שלא נעשה לתכלית זו. וכן צינור העשוי מעץ אינו מקבל טומאה כי המים רק עוברים בו ואין לה בית קיבול.

יש שעושים כלי כדי להניח את רגלי הכיסאות עליהם, או כדי שלא תינזק הריצפה מהכיסאות או ליציבות הכיסא, אין כלי זה מקבל טומאה כי לא נעשה לתכלית קבלת הכיסא אלא רק לשמירת הריצפה או ליציבות הכיסא ואין זה נחשב כלי קיבול (רמב"ם כלים פ"ב ה"ד, וע' רש"י שבת סו). כמו כן כפפה של עור שלובשים אותה בעת שעוסק באוכל כדי שלא ינזק האוכל מזיעה וכדומה, הגם שיש בה בית קיבול לקבל את הידים, אעפ"כ אינה מקבלת טומאה כי עיקר תכליתה אינה לקבלת הזיעה או הידים אלא רק לשמירת האוכל (פט"ז מ"ו).

אין שיעור שהייה בחשיבות קיבול, ואשר ע"כ גם אם מקבל רק לזמן מועט חשוב כלי קיבול וכגון כף זבל (של עץ) שמטאטאים אל תוכו כדי לקחת לאשפה נחשב כלי קיבול. אבל אם אין צורך כלל בבית קיבול, למשל הכף הנ"ל אם לא נעשה להוצאה רק לטאטאות בו כדי לאסוף לצד, הגם שיש בו בית קיבול אינו מקבל טומאה (פט"ו מ"ה וחזו"א כ,ח ועי' ספ"טו במשנה מצודת העכברים).

כלי עץ שכשהוא מלא אין מזיזים אותו כי הוא מדי גדול או כבד אינו מקבל טומאה. חז"ל שיערו שאם מכיל ארבעים סאה, לא מטלטלים אותו מלא, ואינו מקבל טומאה.

אם הוא כלי גדול יותר ממ' סאה שעשוי להזיזו (כשהוא מלא) מדי פעם כגון בימה¹ על גלגלים², לדעת הרמב"ם (פ"ג ה"א) מקבל טומאה, ואילו לדעת הראב"ד אינו מקבל טומאה כי אם בדבר שעיקר תכליתו הוא לזוז כמו עגלה³.

כלי שבעיקרון אינו אמור לזוז כמו ארון ספרים קטנה וכדומה, גם אם הוא פחות ממ' סאה אינו מקבל טומאה, לדעת הרמב"ם הלכה זו היא בכל כלי ואפילו בשלחן קטן שהוחלט שלא להזיזו אף פעם⁴, אמנם לדעת הראב"ד אין ההחלטה בלבד מספיקה אלא צריך שהכלי בעצמו עשוי לכך שלא להזיזו.

הזאת הכלי כשעוברים דירה או לצורך צביעת החדר אינו גורם לכלי להיחשב עשויה להיטלטל ועדיין אינה מקבלת טומאה (תוס' חגיגה כו,ב בד"ה כלי).

כשמערים מ' סאה בכלי עץ יש למדוד גם את עובי הכלי, אבל רגלי הכלי אינם כלולים בחשבון.

גגירות שאפשר לשלוף אותן מהארון אינם חשובים חלק מהארון ומקבלות טומאה (רמב"ם פ"ג ה"ה). אמנם בארון ספרים גם אם אפשר לשלוף את המדפים ולפעמים שולפים אותן לתאם למידת הספרים, זה חשוב כהזאת כלי לתועלת צביעה וכדומה שאינו גורם לכלי להיחשב כעשויה לטלטל ואינו מקבל טומאה.

¹ ואם עשוי לטלטל עם דברים בתוכו כמו בבימה, דעשוי לטלטל כשיש טליתים וכמה ספרים בתוכו, אבל לא מלא ממש, נחלקו האחרונים בזה, עי' משנה אחרונה פט"ו מ"א, וחזו"א (כ,יא). ודעת המהר"ם מרוטנברג (אהלות פ"ד מ"ב) דכלי גדול שאין עשוי לטלטלו אפי' ריקם, רק ע"י מוכני אין מקבל טומאה כלל.

² וכן טלטול ע"י בהמות מקרי טלטול, אבל ע"י מים כמו בספינה לא מקרי טלטול. והחזו"א אה"ע קמד, ח נוטה דגם ע"י מנוע כמו באוטו לא מקרי טלטול.

³ ולשיטת רש"י שבת מד: דשידה עשויה למרכבת נשים, ואינו מקבלת טומאה כיון שהוא יותר ממי"ס, צ"ע ממתני' פט"ו מ"א, וכתב החזו"א (כ,יא) דצ"ל דס"ל לרש"י דאינו מטלטל מלא ממש אינו קרוי מטלטל מלא.

⁴ כך הבין הראב"ד בדעת הרמב"ם. ושיעור של מי"ס הוא מן הסתם כשלא חשב על זה. ומשי"כ בדעת הראב"ד הוא ע"פ החזו"א כ,ט ויב, וכא,ו.

כל זה הוא רק לענין כלי שאינו לתכלית ישיבה או עמידה עליו, אבל אם עשוי לישב ולעמוד עליו, אפי' אין לו בית קיבול הרי זה עשוי למדרס ושוב מקבל טומאה לא רק ע"י מדרס אלא אף במגע⁵.

אם יש בית קיבול והוא יותר ממ' סאה נחלקו הראשונים (שבת מדב, ופד, א) אם מקבל טומאה.

כל זה הוא מן התורה אבל מדרבנן ישנם אף פשוטי כל עץ שמקבלים טומאה שא"ה נדבר בם בגליון הבא.

תשובות לשאלות גליון שעבר

א. הזמן הוא לאחר מלחמת גוג ומגוג והנהר השוטף מבית קדשי הקדשים שוטף בלי הפסק (זכריה יד, ח) וזה מסמל שסוף סוף יש הכרה בעולם שה' אחד ושמו אחד (מלבי"ם שם), הייתי באמצע להראות לילדי על הגלובוס איך שנתקיימה הנבואה, ורצו לדעת אם גלובוס שנעשה ממתכת מקבל טומאה? (כלים פכ"ד מ"ג ורמב"ם כלים פכ"ז ה"ב)

תשובה: לא, כי כלי שאין עשוי להשתמש בו אלא רק להתלמד אינו חשוב משמשי אדם (כן פי' הרמב"ם והרע"ב אבל לפי פי' הגר"א והתפא"י שם אינו מוכח).

ב. האם מחצלת קנים שמחוברת עם חוטי מתכת מקבלת טומאה? (כלים פ"ד מ"ג)

תשובה: המשנה אומרת שחבל מתכת שקושרין בו את העצים אינו מקבל טומאה או משום שהוא משמש את העצים (רמב"ם פ"ט ה"ד ורע"ב) או משום שאין לו שם בפני עצמו (רמב"ם פיה"מ ורא"ש) או משום שאין לו צורת כלי (חזו"א כלים טו, א). לענין מחצלת קנים נראה שהוא דומה ואפי' החוטים אינם מקבלים טומאה⁶. והטעם שמהדרים שלא להשתמש במחצלת כזו לענין סכך, הוא לא מטעם מעמיד בדבר המקבל טומאה, אלא מטעם מעמיד בדבר שפסול לסכך בו.

ג. יולדת נגעה בברזל שמחברים למיקסר שאני משתמשת בשביל הבצק, אני חיברתי את הברזל לאחר שנגעה בה והכנתי בצק, האם הבצק טמא?

תשובה: הכלל הוא שכלי שמורכב מכמה חלקים החלק שעושה את עיקר המלאכה הוא מקבל טומאה ואילו שאר החלקים הטפלים אין להם שם בפני עצמם ואינם מקבלים טומאה (עי' חזו"א טו, יג, יט, ח), וא"כ נראה שהחלק שמחברים למיקסר שהוא עושה את המלאכה הוא עיקר הכלי ומקבל טומאה, ובציור הנ"ל הבצק יהיה טמא⁷.

ד. הייתי בגן ונגעתי בחוטי הברזל של המגלשה ונודע לי שטמא מת נגע בם, האם נטמאתי?

תשובה: יש מחלוקת אחרונים מה חשוב נעשה לשימוש עם הקרקע, לדעת הנוב"י (י"ד תנינא קט) דוקא אם הקרקע מועיל בתשמיש הכלי חשוב נעשה לשימוש עם הקרקע, אבל בספסל שעומד בעצמו, גם אם נעשה בכוונה לחברו לקרקע אינו נחשב עשוי לשמש עם הקרקע וטמא. לדעת החזו"א (כלים יט, ג) כל זמן שהכלי נעשה על מנת לחברו אל הקרקע זה נחשב עשוי לשמש עם הקרקע. בדין מגלשה שלכאורה צריכה להיות מחוברת לקרקע שאל"כ תיפול נראה שאינה מקבלת טומאה אף לדעת הנוב"י (וחלוק מאוהל, כי אהל עשוי להעביר ממקום למקום ואשר ע"כ אפילו המסמרים של האוהל שנוטעים בקרקע מקבלים טומאה כי טפלים לאוהל, עי' חזו"א יט, ז). אם אין המגלשה צריכה להיות מחוברת לקרקע, והקרקע אינו מועילה לשימושה (ורק מחוברת כדי שלא יזיז אותה) אז לדעת הנוב"י, אפי' אם חלק המושב נעשה מדבר שאינו מקבל טומאה, חוטי הברזל נטמאים, (כמו ספסל שרגליו של עץ לפי מש"כ התפא"י פכ"ב אות ע) ולדעת התפא"י אף חלק המושב שאינו ראוי לקבל טומאה, מקבל טומאה כי מחובר לדבר שמקבל טומאה⁸.

ה. האם מראה העשוי ממתכת שתלוי על הקיר מקבל טומאה? (כלים פ"ד מ"ו)

תשובה: המשנה אומרת שמראה מקבל טומאה אע"ג שכלי שתשמישו להתלמד אינו מקבל טומאה כמו גלובוס וכדומה, אבל מראה נחשב שימוש לאדם עצמו ולא רק להתלמד ממנו, כי משתמשים במראה להתלבש ולא רק מגלים ידיעה על ידה⁹.

⁵ ולדעת רש"י שבת פד. ורמב"ם מקואות פ"א ה"ד, אין לו טהרה אם נטמא, ולדעת תוס' שם וראב"ד שם יש לו טהרה.

⁶ וכאן עדיף דהרי המשנה אחרונה ותפא"י נתקשו דאין אומרים דמתכת המשמש את העץ אינו מקב"ט רק כשהוא מחובר, אמנם כאן הוא מחובר. ואין לומר דאדרבה כיון דמחובר הוא אפשר דאזלינן בתר מעמיד והוי כאילו כולו מתכת (ופסול מעיקר הדין לסכך, לא רק מטעם מעמיד), כמו שכתב החזו"א (כלים יז, טו ורה"ע קמד, ט) דיש לחשוש לדעת התוס' ע"ז עה: דאפי' מסמר אחד של מתכת המעמיד כלי של עץ הוי ככלי מתכות, דכלי שאני דלולי המתכות אין כלי, אבל במחצלת אפי' בלי החוטים יש סכך, והחוטים הוא רק להקל שלא יתפזר, כנלע"ד, שוב הראו לי דכ"כ באמרי יושר חלק ב סי' י"י.

⁷ ואפי' לשיטות שלמדו הרמב"ם כפשוטו דתלוי בשם ולא בתשמיש, אפשר דגם זה נקרא שם בפני"ע, לפי מה שכתב התפא"י פ"א אות נד, גבי פיקה של מתכת דהמחלו' משום ר"ע ורבנן משום דאצל עושי המלאכה ידוע דפיקה הכוונה של טווייה, וקיי"ל כחכמים דזה לא מקרי שם בפני"ע, אבל כאן עדיף דאצל המלאכה קורים לזה חלק העיסה וכדומה.

⁸ ונראה דאפי' לדעת תוס' מנחות לאי דבעינן שיהא עשוי להנאת מדרס, זה מקרי הנאת מדרס, וז"ל החזו"א (אה"ע קמד, ח ד"ה ולענין) ועגלה שנעשה לטיול, ישיבה בכלל טיול, והיינו דאמרו עשויה כקתדרא טמאה מדרס עכ"ל.

⁹ כנלע"ד, ובמשנה אחרונה שם נתקשה בזה ובספר שבילי טהרות פ"א הע' ה' רצה לומר מכח קושיא זו דדוקא מראה המטלטל, ולא התלוי בדלת.